

IJTIMOYIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

ISSN 3060-5059

VOL.3 № 4

2026

YANGI O‘ZBEKISTONDA IJTIMOYIY TABAQALANISHNING MUHIM JIHLTLARI

Latipov Rustam Mamadaliyevich

Samarqand davlat tibbiyot universiteti, assistent

Umirzakova Ruxshona Faxriddin qizi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti, talaba

Sulaymonova Bernur Mirzohid qizi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti, talaba

Annotatsiya

Maqolada Yangi O‘zbekistonda ijtimoiy tabaqalanishning asosiy jihatlari tahlil qilinadi. Ijtimoiy qatlamlar tuzilmasi, daromadlar tafovuti, ta’lim imkoniyatlari hamda mehnat bozorida farqlar kompleks yondashuv asosida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, shahar va qishloq o‘rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlar muhim omil sifatida baholanadi. Muallif ijtimoiy adolatni ta’minlash, teng imkoniyatlar yaratish va inklyuziv rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha amaliy tavsiyalar beradi. Tadqiqot natijalari ijtimoiy siyosatni takomillashtirish va ijtimoiy rivojlanish dasturlarini ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: ijtimoiy tabaqalanish, ijtimoiy qatlamlar, daromad farqlari, ta’lim, mehnat bozori, shahar va qishloq, ijtimoiy siyosat.

ВАЖНЫЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНОГО РАССЛОЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ

Латипов Рустам Мамадалиевич

Самаркандский государственный медицинский университет, ассистент

Умирзакова Рухшона Фахриддин кизи

Самаркандский государственный медицинский университет, студентка

Сулаймонова Бернур Мирзохид кизи

Самаркандский государственный медицинский университет, студентка

Аннотация

В статье анализируются основные аспекты социального расслоения в Новом Узбекистане. Рассматриваются структура социальных слоёв, различия в доходах, доступ к образованию и особенности рынка труда. Особое внимание уделяется социально-экономическим различиям между городом и сельской местностью. Автор предлагает практические рекомендации по обеспечению социальной справедливости, созданию равных возможностей и поддержке инклюзивного развития. Результаты исследования могут быть полезны для совершенствования социальной политики и разработки программ социального развития.

Ключевые слова: социальное расслоение, социальные слои, различия в доходах, образование, рынок труда, город и село, социальная политика.

KEY ASPECTS OF SOCIAL STRATIFICATION IN NEW UZBEKISTAN

Latipov Rustam Mamadaliyevich

Samarkand State Medical University, Assistant

Umirzakova Ruxshona Fakhriddin qizi

Samarkand State Medical University, Student

Sulaymonova Bernur Mirzokhid qizi

Samarkand State Medical University, Student

Abstract

This article analyzes the key aspects of social stratification in New Uzbekistan. It examines the structure of social groups, income disparities, access to education, and differences

in the labor market through a comprehensive approach. Special attention is given to socio-economic disparities between urban and rural areas. The author provides practical recommendations for ensuring social justice, creating equal opportunities, and supporting inclusive development. The findings are useful for improving social policy and developing social development programs.

Keywords: social stratification, social groups, income inequality, education, labor market, urban and rural areas, social policy.

Yangi O‘zbekistonda ijtimoiy tabaqalanish zamonaviy ijtimoiy hayotning muhim jihatlaridan biri hisoblanadi. Iqtisodiy o‘shish, urbanizatsiya, mehnat bozori va ta’lim tizimidagi farqlar yangi ijtimoiy qatlamlarning shakllanishiga olib kelmoqda. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, daromad, bilim, kasb va yashash sharoitidagi tafovutlar jamiyatda ijtimoiy tenglik va adolat masalalarini dolzarb etadi. Shu sababli ijtimoiy tabaqalanishning asosiy jihatlarini aniqlash va ularni kamaytirish bo‘yicha strategiyalar ishlab chiqish muhimdir.

Ijtimoiy tabaqalanishning dolzarbligi shundaki, u jamiyatdagi rivojlanish sur‘atini, odamlarning hayot sifatini va ularning ijtimoiy himoyalani darajasini belgilaydi. Shuningdek, jamiyatda ijtimoiy qatlamlar o‘rtasidagi farqlar siyosiy va iqtisodiy barqarorlikka ham ta’sir qiladi. Shu bois Yangi O‘zbekistonda ijtimoiy tabaqalanishning jihatlarini o‘rganish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, ta’lim darajasi, kasbiy malaka va ish joyidagi imkoniyatlar odamlarning jamiyatdagi mavqeini belgilashda muhim rol o‘ynaydi. Masalan, yuqori malakali ishchilar va oliy ma’lumotli shaxslar ko‘proq daromad va barqaror hayot sharoitlariga ega bo‘ladi, shu bilan birga past daromadli qatlamlar ijtimoiy himoya va davlat dasturlariga ko‘proq muhtoj bo‘ladi [145-b.].

Ijtimoiy tabaqalanishning jamiyatga ta’siri keng qamrovli bo‘lib, u ijtimoiy barqarorlik, siyosiy ishtirok, iqtisodiy rivojlanish va yosh avlod imkoniyatlari bilan bevosita bog‘liq. Shuning uchun Yangi O‘zbekistonda ijtimoiy qatlamlar o‘rtasidagi farqlarni o‘rganish va ularni kamaytirish bo‘yicha strategiyalar ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Shuningdek, global tajribalar shuni ko‘rsatadiki, ijtimoiy tabaqalanishni kamaytirish va teng imkoniyatlarni yaratish uchun samarali davlat siyosati, ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish, mehnat bozorini rivojlantirish hamda ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish muhimdir. Shu sababli tadqiqotning asosiy maqsadi Yangi O‘zbekistonda ijtimoiy tabaqalanishning muhim jihatlarini aniqlash, jamiyatdagi farqlarni tahlil qilish va ularni kamaytirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Metodlar

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. **Statistik tahlil** — ijtimoiy qatlamlar, daromad, ta’lim va mehnat bozoridagi farqlarni tahlil qilish uchun rasmiy ma’lumotlar va so‘rovnomalardan foydalanildi.
2. **Solishtirma tahlil** — shahar va qishloq aholisining iqtisodiy hamda ijtimoiy sharoitlari, turli qatlamlardagi daromad tafovutlari solishtirildi.
3. **Empirik metodlar** — so‘rov va intervyular orqali aholining ijtimoiy mavqei, ta’lim va ish bilan bog‘liq farqlari aniqlandi.
4. **Adabiyotlar tahlili** — mahalliy va xorijiy tadqiqotlar, ilmiy maqolalar hamda ijtimoiy siyosat bo‘yicha hujjatlar o‘rganildi [178-b.].

Ushbu metodlar yordamida ijtimoiy tabaqalanishning asosiy jihatlari aniqlanib, jamiyatda tenglik va ijtimoiy adolatni oshirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqotda Yangi O‘zbekistonda ijtimoiy tabaqalanishni o‘rganish uchun bir nechta metodlardan kompleks tarzda foydalanildi. Avvalo, statistik tahlil qo‘llanildi. Bu orqali ijtimoiy qatlamlar, daromad, ta’lim darajasi va mehnat bozoridagi farqlar rasmiy ma’lumotlar, so‘rovnomalalar va aholi ro‘yxatga olish natijalari asosida o‘rganildi. Statistik tahlil katta hajmdagi ma’lumotlarni tizimli ko‘rinishda tahlil qilish imkonini berib, ijtimoiy tendensiyalarni aniqlashga yordam berdi.

Shuningdek, solishtirma tahlil orqali shahar va qishloq aholisi o'rtasidagi iqtisodiy va ijtimoiy farqlar aniqlandi. Bu metod daromad, mol-mulk va ish haqi kabi ko'rsatkichlarni taqqoslash imkonini beradi va qaysi qatlamlar davlat qo'llab-quvvatlashiga ko'proq muhtoj ekanini belgilashda foydalidir. Empirik metodlar esa aholining shaxsiy tajribasi va hayot sharoitini o'rganishga imkon berdi. Intervyular, so'rovlar va kuzatuvlar orqali yoshlar, ayollar hamda ijtimoiy jihatdan zaif qatlamlarning imkoniyatlari, ta'lim va ish bilan bog'liq farqlari aniqlandi.

Tadqiqotda adabiyotlar tahlili ham muhim rol o'ynadi. Mahalliy va xorijiy ilmiy tadqiqotlar, maqolalar va ijtimoiy siyosat bo'yicha hujjatlar o'rganilib, Yangi O'zbekistondagi vaziyat bilan solishtirildi. Bu yondashuv global tajribalarni o'rganish va tavsiyalarni ilmiy asoslash imkonini yaratdi [132-b.].

Umuman olganda, ushbu metodlarning birgalikda qo'llanilishi Yangi O'zbekistonda ijtimoiy qatlamlar va daromad tafovutlarini aniqlash, shahar va qishloq farqlarini ko'rsatish, ta'lim va kasb bo'yicha imkoniyatlarni baholash hamda davlat siyosati va ijtimoiy dasturlarning samaradorligini tahlil qilish imkonini berdi. Shu tarzda metodologiya tadqiqotning aniqligi, ishonchligi va amaliy ahamiyatini oshirdi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki:

- Yangi O'zbekistonda daromad farqlari sezilarli bo'lib, shahar aholisi qishloq aholisiga nisbatan ko'proq moliyaviy imkoniyatlarga ega;
- ta'lim darajasi ham ijtimoiy tabaqalanishning muhim omili hisoblanadi: yuqori ta'lim olgan shaxslar yaxshi ish va yuqori daromadga ega bo'lish imkoniyatiga ega;
- mehnat bozoridagi farqlar, kasb va malaka darajasi ijtimoiy tabaqalanishni kuchaytiradi;
- shuningdek, yoshlar va ayollar orasida ijtimoiy mobilizatsiya imkoniyatlari farq qiladi, bu esa jamiyatda teng imkoniyatlarni ta'minlash zaruratini ko'rsatadi;
- ijtimoiy himoya tizimi va davlat siyosati bo'yicha dasturlar qisman farqlarni kamaytiradi, ammo barqaror strategiyalar ishlab chiqish zarur.

Tadqiqot natijalari Yangi O'zbekistonda ijtimoiy tabaqalanishning jamiyatdagi turli qatlamlar o'rtasidagi farqlar bilan qanday bog'liqligini aniq ko'rsatadi. Olingan ma'lumotlarga ko'ra, daromad farqlari sezilarli bo'lib, shahar aholisi qishloq aholisiga nisbatan ko'proq moliyaviy imkoniyatlarga ega. Bu farq nafaqat yashash sharoitlarida, balki turmush sifatida ham seziladi. Shahar aholisi zamonaviy infratuzilma, transport va xizmatlardan keng foydalanish imkoniyatiga ega bo'lsa, qishloq hududlarida iqtisodiy imkoniyatlar cheklangan va sharoitlar ko'pincha barqaror emas [95-b.].

Ta'lim darajasi ijtimoiy tabaqalanishning muhim omili sifatida ajralib turadi. Yuqori ma'lumot olgan shaxslar nafaqat yuqori daromadli ish topish imkoniyatiga ega, balki barqaror hayot sharoitlariga ham ega bo'ladi. Shu bilan birga, past ta'lim darajasi bo'lgan shaxslar mehnat bozorida cheklangan imkoniyatlarga ega bo'lib, ko'pincha iqtisodiy jihatdan himoyasiz qatlamga kiradi. Ta'lim va kasb malakasi o'rtasidagi bog'liqlik jamiyatdagi ijtimoiy qatlamlarni yanada ajratadi, chunki malakali ishchilar yuqori daromadga ega bo'lishi, past malakali ishchilar esa iqtisodiy jihatdan kam himoyalangan bo'lishi kuzatiladi.

Mehnat bozoridagi farqlar ham ijtimoiy tabaqalanishni kuchaytiradi. Shahar hududlarida ish imkoniyatlari kengroq bo'lib, yuqori malakali va oliy ma'lumotli kadrlar uchun daromadli va barqaror ish joylari ko'proq mavjud. Qishloq hududlarida esa ish imkoniyatlari cheklangan va ko'pincha past malakali ishlar taklif qilinadi. Shu sababli ish joyi va kasb malakasi odamlarning jamiyatdagi mavqeini belgilashda muhim omil hisoblanadi.

Yoshlar va ayollar orasida ijtimoiy mobilizatsiya imkoniyatlari farq qiladi. Tadqiqot ko'rsatdiki, yoshlar orasida ijtimoiy va iqtisodiy harakatchanlik imkoniyatlari shaharlarda ancha yuqori bo'lsa, qishloq hududlarida bu imkoniyatlar cheklangan. Ayollarning ishga kirish, ta'lim olish va iqtisodiy mustaqillikka erishish imkoniyatlari ham turlicha bo'lib, gender tafovutlari jamiyatda teng imkoniyatlarni ta'minlash zaruratini yanada oshiradi.

Davlat siyosati va ijtimoiy himoya tizimi orqali amalga oshirilayotgan dasturlar farqlarni qisman kamaytiradi. Masalan, ijtimoiy nafaqalar, ta'lim va kasbiy malaka oshirish dasturlari past daromadli qatlamlarni qo'llab-quvvatlaydi. Biroq barqaror ijtimoiy muvozanatni ta'minlash hamda shahar-qishloq va ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi farqlarni sezilarli darajada kamaytirish uchun uzoq muddatli strategiyalar ishlab chiqish zarur [110-b.].

Shu bilan birga, tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, ijtimoiy tabaqalanish nafaqat iqtisodiy farqlar bilan bog'liq, balki ta'lim, kasb, yashash sharoiti, yosh va gender omillari bilan ham chambarchas bog'liqdir. Bu farqlar jamiyatda ijtimoiy adolat, barqarorlik va teng imkoniyatlar masalalarini dolzarb qiladi. Shu sababli davlat siyosati va ijtimoiy dasturlar samarali bo'lishi, yoshlar va ayollarni qo'llab-quvvatlash, shahar va qishloq o'rtasidagi tafovutlarni kamaytirish, ta'lim va malaka oshirish imkoniyatlarini kengaytirish jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlik va tenglikni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari ijtimoiy tabaqalanishning murakkab va ko'p qirrali ekanini ko'rsatadi va bu jamiyatdagi ijtimoiy siyosatni rivojlantirish, barqaror strategiyalar ishlab chiqish hamda adolat va teng imkoniyatlarni ta'minlash uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Mulohaza

Jamiyatda ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi farqlarni kamaytirish uchun davlat siyosati va ijtimoiy dasturlar samarali bo'lishi kerak. Shu bilan birga, shahar va qishloq o'rtasidagi tafovutlarni kamaytirish, ta'lim va kasbiy tayyorgarlik imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, yoshlar va ayollarni qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni oshiradi.

Tadqiqot natijalari yuzasidan mulohaza yuritilganda, Yangi O'zbekistonda ijtimoiy tabaqalanishning jamiyatga ta'siri va uning murakkab tabiati aniq ko'rinadi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy farqlar, ta'lim darajasi va mehnat bozoridagi tafovutlar ijtimoiy qatlamlarni shakllantirishda asosiy omillar hisoblanadi. Shahar aholisi qishloq aholisiga nisbatan ko'proq moliyaviy va ijtimoiy imkoniyatlarga ega bo'lib, bu farq nafaqat yashash sharoitida, balki ta'lim va ishga kirish imkoniyatlarida ham seziladi. Shu bilan birga, yuqori ta'lim olgan shaxslar va malakali ishchilar jamiyatda yuqori mavqega ega bo'ladi, past daromadli va kam malakali qatlamlar esa iqtisodiy jihatdan himoyasiz qoladi [102-b.].

Mulohazalarda ta'kidlash lozimki, ijtimoiy tabaqalanishning nafaqat iqtisodiy, balki demografik va gender omillari bilan ham bog'liqligi aniqlangan. Masalan, yoshlar orasida ijtimoiy mobilizatsiya imkoniyatlari shahar va qishloq o'rtasida farq qiladi, bu esa yoshlar uchun teng imkoniyatlar yaratish zaruratini oshiradi. Ayollarning ijtimoiy va iqtisodiy faolligi ham turlicha bo'lib, gender tengligini ta'minlash uchun qo'shimcha choralar ko'rish talab etiladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy barqarorlik va teng imkoniyatlar nafaqat iqtisodiy farqlarni kamaytirish orqali, balki ta'lim, kasbiy malaka, gender va yoshga oid dasturlarni ham kompleks tarzda amalga oshirish orqali ta'minlanadi.

Shuningdek, davlat siyosati va ijtimoiy himoya tizimining roliga alohida e'tibor qaratish zarur. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mavjud ijtimoiy dasturlar farqlarni qisman kamaytiradi, ammo barqaror strategiyalar, uzoq muddatli rejalashtirilgan dasturlar va jamiyatning barcha qatlamlarini qamrab oluvchi siyosiy chora-tadbirlar talab etiladi. Masalan, shahar va qishloq o'rtasidagi infratuzilma farqlari, ta'lim va ish imkoniyatlarini kengaytirish, yoshlar va ayollarni qo'llab-quvvatlash kabi kompleks chora-tadbirlar jamiyatdagi ijtimoiy adolatni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, mulohazalar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy tabaqalanishning jamiyatga ta'siri faqat iqtisodiy emas, balki siyosiy va madaniy sohalarida ham seziladi. Ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi farqlar siyosiy barqarorlikka, fuqarolarning jamiyatdagi faolligiga va iqtisodiy rivojlanish sur'atlariga bevosita ta'sir qiladi. Shu sababli, ijtimoiy tabaqalanishni o'rganish va uni kamaytirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Umuman olganda, mulohazalar shuni ko'rsatadiki, Yangi O'zbekistonda ijtimoiy

tabaqalanish murakkab va ko'p qirrali bo'lib, uning yechimi ham kompleks yondashuvni talab qiladi. Daromad, ta'lim, kasb va yashash sharoitlaridagi farqlarni kamaytirish, shahar va qishloq tafovutlarini qisqartirish, yoshlar va ayollarning imkoniyatlarini kengaytirish, shuningdek, ijtimoiy himoya va davlat siyosatini takomillashtirish jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni oshirish hamda teng imkoniyatlarni ta'minlashda muhim vosita hisoblanadi. Tadqiqot shuni ham ko'rsatadiki, bu jarayon nafaqat iqtisodiy, balki madaniy, siyosiy va demografik sohalarda ham izchil strategiyalarni talab qiladi [110–113-b.].

Xulosa va tavsiyalar

Shu asosda tadqiqot quyidagi tavsiyalarni ishlab chiqadi. Birinchidan, ijtimoiy tabaqalanishning asosiy omillari — daromad, ta'lim, kasb va yashash sharoitlari —ni kamaytirish uchun davlat dasturlari va investitsiyalarni samarali amalga oshirish zarur. Bu nafaqat shahar va qishloq o'rtasidagi tafovutlarni kamaytiradi, balki iqtisodiy jihatdan zaif qatlamlarni qo'llab-quvvatlaydi.

Ikkinchidan, ta'lim va kasbiy malaka oshirish dasturlarini, ayniqsa qishloq hududlarida, kengaytirish ijtimoiy tabaqalanishni kamaytirishda muhim vosita hisoblanadi.

Uchinchidan, yoshlar va ayollar uchun ijtimoiy hamda iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish, gender tengligini ta'minlash va yoshlarning ishga kirish imkoniyatlarini oshirish zarur. Bu nafaqat ijtimoiy adolatni mustahkamlaydi, balki iqtisodiy va siyosiy barqarorlikka ham hissa qo'shadi.

Shuningdek, davlatning ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish va uzoq muddatli strategiyalar ishlab chiqish muhimdir. Masalan, nafaqalar, ta'lim va kasbiy malaka oshirish dasturlari, infratuzilma loyihalari hamda shahar-qishloq o'rtasidagi iqtisodiy tenglikni ta'minlaydigan chora-tadbirlar orqali ijtimoiy farqlarni sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Shu tarzda barqaror ijtimoiy siyosatni ishlab chiqish va amalga oshirish orqali jamiyatda adolat, teng imkoniyatlar va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash mumkin.

1. Ijtimoiy tabaqalanishning asosiy jihatlari daromad, ta'lim, kasb va yashash sharoitlari bilan bog'liq.
2. Shahar va qishloq o'rtasidagi tafovutlarni kamaytirish uchun davlat dasturlari va investitsiyalar samarali amalga oshirilishi kerak.
3. Ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish va malaka oshirish dasturlari ijtimoiy tabaqalanishni kamaytiradi.
4. Yoshlar va ayollarning ijtimoiy hamda iqtisodiy mobilizatsiya imkoniyatlarini oshirish zarur.
5. Ijtimoiy himoya va ijtimoiy siyosatni takomillashtirish jamiyatdagi tenglikni mustahkamlaydi.
6. Tadqiqot natijalari asosida barqaror ijtimoiy siyosat ishlab chiqish va jamiyatda adolatni ta'minlash mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov I. Ijtimoiy tabaqalanish va iqtisodiy rivojlanish. — Toshkent: Fan, 2020. — B. 145.
2. Tursunov A. Yangi O'zbekistonda ijtimoiy siyosat va jamiyat. — Toshkent: Ta'lim, 2021. — B. 178.
3. Rustamova D. Ijtimoiy qatlamlar va daromad tafovutlari. — Samarqand: Ilm, 2019. — B. 132.
4. Mirzaev S. Socio-economic stratification in Uzbekistan. — Tashkent: Uzbek Academy Press, 2020. — P. 95.
5. Nazarov B. Shahar va qishloq farqlari va ijtimoiy barqarorlik. — Toshkent: Fan va ta'lim, 2018. — B. 110.
6. Johnson L. Social stratification and mobility. — New York: Education World, 2017. — P. 102.
7. Ahmedova M. Ijtimoiy siyosat va jamiyatdagi adolat. — Toshkent: O'qituvchi, 2022. — B. 198.